

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

DAVID SHAMBAUGH, ÇİN KÜRESELLEŞME YOLUNDA-KİSMİ GÜÇ, YARIN YAYINLARI, 2016.SS. 416, ÇEV. LATİF BOYACI, ISBN:978-605-9931-35-9

Seda Gözde TOKATLI¹

¹Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, sedagozde@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1880-1338

GELİŞ TARİHİ/RECEIVED DATE: 01.12.2021 KABUL TARİHİ/ACCEPTED DATE: 17.12.2021

Tokatlı, S. G., (2021). David Shambaugh, Çin Küreselleşme Yolunda-Kısmi Güç, Yarin Yayınları, 2016, ss. 416, Çev. Latif BOYACI, ISBN:978-605-9931-35-9. *Aurum Journal of Social Sciences*, 6(2), 259-262.

Çin uzmanı David Shambough imzalı “Çin Küreselleşme Yolunda-Kısmi Güç” isimli bu eser Çin’in uluslararası sistem içerisinde artan etkinliğini güç bileşenleri çerçevesinde ele almıştır. Çin’in yükselen ekonomik gücü, genişleyen askeri kapasitesi, artan kültürel ve diplomasi yeteneği küresel yönetim üzerinde etkili bir rol oynamaktadır. Yazar, Çin’in genişleyen kapsamlı gücünün küresel yönetim üzerinde derin bir etkiye sahip olduğunu dile getirirken, Çin’in büyük bir dünya gücüne uygun etkiden hala yoksun olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışma, Çin’in dünya ile arasındaki ilişkiye ışık tutmayı, Çin’in yükselen gücünün uluslararası sistem içerisindeki etkisini analiz etmeyi ve Çin’in gelişimini bölgesel değil küresel düzlemde inceleyerek bir bütün olarak değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çin’in küresel sistem içerisinde artan önemini, küresel güvenlik içerisindeki yerini ve küresel ekonomik varlığını değerlendirirken, Çin’in güçlü ve zayıf yönleri ile ilgili ayrıntılı bilgilere de yer vermektedir. Çin yönetiminde rol oynayan iç dinamikler uluslararası yönetim üzerinde baş aktör olmasını engellemektedir. Yazar bu çalışmada Çin’in gelişimini ve bunun dünyaya etkisinin çeşitli yönlerini bütünlük içerisinde ele almış, Çin’in hala “kısmi bir güç” olduğu yönündeki tezini destekleyen söylemlere de her bölümün sonunda yer vermiştir. David Shambough kitabın her bölümde bölüm başlığına uygun üst düzey yöneticilerin sözlü ifadelerini alıntılararak bölümlere geçiş yapmıştır. Kitapta yer alan sekiz bölüm, Çin’in küresel gücünün öğelerini ayrıntılı olarak değerlendirmiştir.

Kitabın ilk bölümünde yazar, “Çin’in Küresel Etkisini Anlamak,” başlığına yer vererek Çin’in bölgesel ya da küresel zeminde yaşanan olaylar karşısındaki pasif duruşunu ön plana çıkarmıştır. Yazar, Çin’in dünyada ki gelişmeler karşısında zayıf bir diplomasi yürütmesini, dünya olaylarını biçimlendirmekte yetersiz bir duruş sergilemesini ve uluslararası yönetim alanında alınan kararlarda tarafsız duruşunu eleştirirken, dünyanın Pekin’den daha çok şey beklediğini önemle vurgulamaktadır. Bu bölümde, Çin’in küresel zeminde gelişimi analiz edilirken, 2008 yılından bugüne Çin’in küresel ününün azaldığı yönünde varsal

yımlar kamuoyu yoklamaları ve araştırma merkezlerinin raporları ile desteklenmektedir. Çin'in ABD gibi kapsamlı güç olabilmesi için uzunca bir yolu olduğu söylemi bu bölümde sıkça yer almaktadır.

İkinci bölümde yazar "Çin'in Küresel Kimlikleri" başlığı altında, Çin'in kendi konumunu ve sistem içerisindeki rolünü nasıl algıladığı yönünde analizlere yer vermiştir. Yazar Çin'in uluslararası ilişkiler söyleminin kısıtlayıcı bir siyasi zeminde gerçekleştiği çıkarımında bulunmaktadır. Çin'in dış dünya ile olan ilişkisi iç politikası ise paralel olarak ilerlemektedir. Çin'in tarihsel örneklerden dersler çıkartarak sistem içerisinde nasıl bir duruş sergilemesi, yükselen bir güç olarak mevcut güç olan ABD karşısında nasıl hareket etmesi ve asimetri tuzağından nasıl uzak durması gerektiği konusunda önemli çalışmalara yer verilmiştir. Bu bölümde Çin'in sistem içerisindeki konumunu garanti altına almak ve Çin yönetimine yönelik tehdit algısının önüne geçmek için başvurduğu "Barışçıl Yükseliş, Ahenkli Dünya ve Yumuşak Güç" kavramları ön plana çıkarmıştır. Çin yönetimi "Çok taraflılık, Küresel Yönetişim ve Sorumlu Güç" kavramlarını eleştirirken, bu kavramların Batı yönetimi tarafından Çin'i baskı altında tutmak amacıyla kurulan bir tuzak görevi gördüğünü dile getirmektedir. Çin'in uluslararası kimliği ve küresel rolüne yön veren görüşler farklı okullar tarafından desteklenmektedir. Çin yönetimi içerisinde yer alan çeşitli düşünce okulları, "Nativizm, Realizm, Büyük Güçler, Önce Asya, Küresel Güney, Seçici Çok taraflılık ve Küreselcilik," Çin'in küresel kimliklerinin spektrumunu oluşturmaktadır. Çin'in uluslararası ilişkiler söyleminde yer alan farklı düşünce okulları ülke içerisinde birbiriyle yarışan kimliklerin varlığını da ortaya çıkarmaktadır.

Üçüncü bölümde, yazar "Çin'in Küresel Diplomatik Varlığı" başlığı altında, Çin'in diplomasi alanındaki başarısını önemle vurgularken, uluslararası diplomasiyi şekillendirme konusundaki pasif duruşunu da ortaya koymaktadır. Yazar Çin'in ulusal çıkarlar kapsamında yürüttüğü dar ve seçici dış politika anlayışını eleştirmektedir. Çin diplomasisinin farklı evrelerden geçtiğini belirtmiştir. Mao yönetimiyle benimsenen dengeli diplomasi, Bandung evresinde benimsenen bağımsızlık hareketleri ile son bulmuştur. Çin Deng Xiaoping'in yönetime geçmesiyle küresel diplomaside daha aktif rol oynamaya başlamıştır. 1979 yılında ABD ile diplomatik ilişkiler kurmaya başlayan Çin, Sovyetler Birliği ile de ilişkilerini düzelterek başarılı bir diplomasi örneği sergilemiştir. 1989 yılında yaşanan Tiananmen olayları sonrasında ortaya çıkan olumsuz imajını yeniden düzeltmeyi başarmış ve bölgesel yönetimde entegrasyonu yeniden sağlamıştır. 2009 yılı sonrasında dünya sahnesinde daha ulusalcı ve hırçın tavırlar sergileyen Çin ilerleyen yıllarda ilişkilerini yeniden normalleştirme yönünde büyük çaba göstermeye başlamıştır. Çin diplomasisi altmış yıldan fazla süren zaman dilimi içerisinde farklı evreler içerisine girerek, inişli çıkışlı dönemler yaşamıştır. Çin diplomasisini şekillendiren faktörler arasında tarihi zorunluluklar, devlet gelenekleri, ekonomik temelli iş birliği güdüsü, siyasi temellere dayanan diplomasi yeteneği, güvenliğin arttırılmasına yönelik diplomasi ve dış siyasette karar alma organlarının inisiyatifinde yürüyen bir dış politika geleneği önemli girdiler arasında yer almaktadır. Yazar diplomasiinin en önemli çıktılarını olarak Çin'in büyük güçlerden ABD, Rusya ve AB ile olan ilişkilerini analiz etmektedir. Sonuç olarak, Çin yönetimi dünya ile yürüttüğü diplomatik ilişkilerinde uzun bir yol almış fakat tedbirli ve ulusalcı davranarak istenilen düzeye hala ulaşamamıştır.

Dördüncü bölümde, “Çin ve Küresel Yönetişim” başlığı altında, Çin’in mevcut uluslararası sistemin mevcut kurum ve kurallarına göre mi bir duruş sergileyeceği yoksa yeni kural ve kurumlar inşa ederek kendi alternatif oluşumunu tesis mi edeceği sorusunun cevabı aranmaktadır. Diğer bir ifadeyle, yazar Pekin yönetimi kamu yararı mı yoksa ulusal çıkar kavramları çerçevesinde bir dış politika mı yürütecek sorusunu sormaktadır. Küresel yönetişimin kökenlerini inceleyen yazar Çin’in küresel yönetişim sicilini araştırmaktadır. Çin yönetiminin küresel yönetişim ve uluslararası kurumlar karşısında izlediği dış politika anlayışında süreklilik ve değişim bir arada bulunmaktadır. Çin yönetiminin küresel yönetişim konusunda izlediği politikalar her ülke tarafından farklı algılanmaktadır. Çin yönetimi, Batı tarafından ortaya konan “Koruma Sorumluluğu”(Responsibility to Protect) kavramını sorgularken, Batı tarafından dayatılan liberal sistemin meşruluğunun Çin tarafından kabul edilmesi yönündeki çabanın iç işlerine müdahaleye zemin hazırladığını dile getirmektedir. Bu bölümde, Çin yönetiminin küresel yönetişime sağlayacağı katkı farklı görüşler üzerinden ele alınmaktadır. Çin’in küresel yönetişim içerisinde yararlanıcı olmaktan çıkıp en önemli paydaş olduğu ileri sürülmektedir. Yazar bu bölümde Çin’in uluslararası kurumlardaki değişen rolünü daha iyi anlamak için Pekin yönetiminin BM içerisinde zamanla değişen davranış biçimine, Interpol ile olan ilişkisine, silahsızlanma alanındaki politikalarına, kamu sağlığı ve küresel çevre konularına yönelik söylemlerine bakmaktadır. Son olarak, Çin’in küresel yönetişimde rol oynayan siyasi kültürün en önemli bileşenleri (toplum içerisinde yaşanan ahlak boşluğu, toplumun fayda maliyet analizi ve devlet ile toplumun karşılıklı iş birliği) önemli rol oynamaktadır.

Beşinci bölümde, “Çin’in Küresel Ekonomik Varlığı” başlığı altında yazar, Çin’in küresel sistem içerisinde genişleyen ekonomik gücünü, artan ticari ve ekonomik kapasitesini nicel verilerle sunmakta, sistem içerisinde süreklilik gösteren yükselişini ortaya koymaktadır. Çin’in dış ticaret alanında artan gücü dünyanın atölyesi haline gelmesini sağlarken, artan enerji ihtiyacı da Çin’i 2009 yılında dünyanın en büyük enerji tüketicisi yapmıştır. Çin ulusal petrol şirketleri ile küresel dünyadaki etki alanlarını genişletirken, madencilik faaliyetleri ve doğrudan yabancı yatırımlar ile de ön plana çıkmaktadır. Çin’in denizaşırı altyapı yatırımları da son zamanlarda hızla artarken, uluslar arası şirketlerin sayısında önemli artış görülmektedir. Yazar, ekonomik ve ticari alandaki gelişmelere rağmen Çinli şirketlerin karşılaştığı birçok engelden bahsetmektedir. Çin’in küresel düzlemde, ticari, enerji, yardım ve yatırım alanlarında artan etki alanını incelerken, var olan etkisinin hala istenen düzeyde olmadığını belirtmektedir. Yazar, Çin’in ekonomik anlamda süper bir güç olduğunu kabul ederken, değer zincirlerinin yukarıya tırmanması, uluslararası nüfuzunu genişletme noktasında yetersiz kalması, yardım/hibe alanlarına yeterli kaynak aktarımı yapmaması ve GSMH’sini istenilen seviyede arttıramaması gibi çeşitli sorunları da ele almaktadır.

Altıncı bölümde, “Çin’in Küresel Kültürel Varlığı” başlığı altında yazar, Çin’in küresel bir güç olarak hala statü arayışında olduğunu ve Çin kültürünün uluslararası etkisini geliştirmesi gerektiğini önemle ortaya koymaktadır. Çin yumuşak gücünün tanıtımında, dış propagandasında ve kamu diplomasisini uygulamada medyayı en önemli araç olarak kullanmaktadır. Kamu diplomasisi, Çin’in yumuşak gücünü geliştirmek için başvurduğu en önemli stratejidir. Çin yönetimi yumuşak gücünü ve kamu diplomasisi

faaliyetlerini arttırmaya yönelik ayrı bir yapılanmaya giderken bu amaç doğrultusunda önemli kaynak aktarımları da yapmaktadır. Çin'in kültürel gücünün yayılmasında Çin televizyonu, Uluslararası Çin Radyosu, gazete, basın ve yayın kuruluşları önemli rol oynamaktadır. Yazar Çin medeniyetinin, Konfüçyüs enstitülerinin, edebiyat, sanat ve turizm alanındaki gelişmeleri kültürel gücünün yayılması üzerinde önemli etki ettiğini vurgularken, Çin'in yumuşak gücünün zayıf kaldığı alanlara değinmektedir. Yazar, son olarak Çin'in başkalarını kendisine çeken bir mıknatıs olmadığı, kültürünün kendine münhasır olduğunu ve yumuşak gücünün ise hala oluşmadığını iddia etmektedir.

Yedinci bölümde, "Çin'in Küresel Güvenlik Alanındaki Varlığı" başlığı ile yazar, Çin'in askeri ve savunma kapasitesinin küresel güvenlik alanında oynadığı rolü incelemektedir. Çin yönetimi askeri misyon ve stratejilerini revize ederek güvenlik alanında yeniden yapılanma çalışmalarına devam etmektedir. Yazar, Çin ordusunun hızlı biçimde modernleşmesine karşın hala anlaşmaya dayalı bir kapasite ile operasyonlarda yer aldığını çalışmada önemle vurgulamaktadır. David Shambough'a göre, Çin yönetimi her ne kadar askeri değişim ve tatbikatlarda aktif rol oynasa da ve ya savunma sanayisine önemli yatırımlar yapmaya devam etse de Çin'in küresel güvenlik alanına sağladığı katkı hala beklenen düzeyde değildir. Pekin yönetiminin uluslararası katılımlarda kararsız bir tavır sergilemesi, ulusal çıkarlar çerçevesinde askeri kararlarına yön vermesi ve operasyonlara anlaşmaya dayalı bir kapasite ile katılması kısmi bir güç olduğunu göstermektedir.

Yazar, son bölümde, "Küreselleşmiş bir Çin'le Baş Etmek" başlığını kullanarak Çin'in uluslararası sistem ile bütünleşmesinin en akıllı yol olduğunu ifade ederek, Çin'i uluslararası sistemin içerisine dahil etmekten başka bir alternatifin bulunmadığını vurgulamaktadır. Yazar, Çin'in küresel varlığını çeşitli yönleriyle incelediği bu eserde, uluslararası sistem içerisinde hala kısmi bir güç olarak bulunduğunu öne sürmektedir.

Yazar, Çin'in kendi içerisinde kimlik krizi yaşadığını, uluslararası sistem içerisinde sınırlı bütünleşme örneği sergilediğini ve milliyetçi bir tutum benimsediğini dış politikasında yaşanan belirsizliğin bir kanıtı olarak göstermektedir. Yazar, bu eserde Çin'in yükselişinin sınırlı bir uluslararası etkisi olduğunu ileri sürmektedir. Çin'in sadece kendi ulusal çıkarlarını ve gücünü en üst düzeye çıkarmaya çalışan realist bir devlet olduğu görüşüne yer verilmektedir. Yazar, Çin'in küreselleşme sürecinin hala devam ettiğini belirterek, küresel stratejisinin kalkınma ihtiyaçları çerçevesinde şekillendiğini, daha çok enerji, altyapı ve hammadde alanlarında kaynak sağladığını ve ticaret odaklı bir dış politika devam ettirdiğini ifade etmektedir. Sonuç olarak, Çin yönetimi uluslararası hedeflerin motive ettiği bir dış politika anlayışı yerine dar ve ulusal çıkarların yönettiği bir dış politika izlemektedir. Yazara göre, Çin'in küresel davranış standartları ve yönetim konusunda isteksizliği, merkantilist ekonomik politikaları, pasif diplomasisi ve gelişmekte olan yumuşak gücü küresel zeminde hala kısmi bir güç olduğunu göstermektedir.